

СУСЕДИ КОЈИ СУ ДРВЕЋЕ ПОСТАЛИ

Косио је као да гробље треби од травуљине и чкаља, бојажљиво и са грчом на лицу, суздржаног даха, пазећи да не повреди иструлелу, срушену крстачу, или зараслу хумку. Није то био онај лакоруки, радосни замах косишта као некада, до пре само петнаестак година, кад је оштро сечиво струјало и шиштало као гуја кроз ниску, густу траву окућнице и воћара. Или онај из дана младости, таман се беше опасео женским ребром, кад се по десетак вилених косаца, и он међу њима као млађани косибаша, фронтало, у летњи расвит, распореди по његовом обарку уз Петрињицу, који већ пре доручка буде оборен са своје зелене траншеје. Милина је било осврнути се и погледати оне откосе, војску траве које се предала жестини и вештини мишице, разоружана циљиком белегије и хујем оне металне змије. Па после кратког, а слатког одмора, уз квашење и разгаљивање препеченицом од пет година, из малог бурета, која се чувала само за овакве прилике, и залагањем пршутом, куваним јајима, кајмаком и сиром, стуште се, у истом распореду и бојној готовости, на његову главицу обраслу ретком, жилавом травом која требају чешће љубакање бруса и косе... А онда се из грленог букета, сквашеног и подмазаног домаћом трпезом која је памтила земане и вактове без Млечана, Аустроугара, Наполеоноваца и Турака, око поднева откине песма, пирне као разгаљујући летњи олуј са Шамарице:

*Грло моје ко шамбура јецаааа...
Једва чекам неђељу и свецааа...*

*...Аој моја његесеџ и којаааа
Ниџи бројим ниџ се млађе бојим...*

*...Шума њусџа, а шикара њусџа,
Ту је сладак њољубац у усџа...*

И римују се тако откоси и запевни стихови, падају један преко другог, и слажу се, а као да се уписују у јунску бележницу од липиног листа и свиле пунолетног сунца. У зрели срок, у кликтави слик притежу и косу и брус, квасилицу и тоболац. Двостиси и катрени одзвањају Мачковим брдом. Нема више тих душесладних опошљаја, повијања и лелујања над ораницом и кошаницом, пшеничиштем и кукурузиштем, као над женом што се, без речи и сувишне милоште чинило, и род доносило сваке године. Деца су пристизала, једнако кад и житни сноп, шљивин руј и кукурузни клип. Смрсили

се дечији гласови са српањем отежалог класа и шуштањем зреле кукурузне браде, и губили се у гласању и вици око ракијског казана у касну јесен, лицем према Светом Арханђелу Михаилу.

Нема тога више. Као да га никада није ни било. У земљу као да је пропало, вратило се својој клици. У немости свога прапочетка склупчало се. А коров и грмље дивљаке задебљалих младица земљицу прекрили, застрли је од властитог стида. Сакрили од очију, руку и ногу. Где је земља, Боже мој? Је ли је икада овде било? Или је она постојала само у његовим мислима и сновима. Радосно израњала у пролеће, кад је и он освитао и урањао у њену голост и податност; у лето се плодовима прерушавала, у јесен скидала своју маску, растерећена његовог бремена, и голобрадо лице окретала леденој небној зеници. Како се понашала она, тако је и он. А сада – како сада да поступа? Шта да чини? Према чему да се равна? Време и годишња доба, како да мери и препознаје? Како, и по чему да хода, кад су стопе изгубиле своје постоље. Своју стазу. Куда и коме да крене, којим путем? Земље нема, и он као да стоји у небеском чанку, издужен и нестваран, са оном младом шумом на глави, и голенима које тону у безмерје. У празнину и безграничност. А он би тако волео да опет угледа и опипа њену мрку подланицу, као што се радовао некада женином брежуљку, да се руком и ногом дохвати њене спасоносне котве. Зато је прионуо да јутрос рано, пре летње припеке која траје још од половине јуна, покоси и искрчи двориште које му се, касно синоћ кад је ступио у њ, учинило као да је туђе. Кроз драч, и спрам мутињавог месечевог светила као мусавог сребрењака, једва је нашао пут до кућних врата, где је на поду прочмавао ноћ у кошмарном полусну. Жице далековода давно су исечене, и опустело, *заолујашено село делује сабласно и застрашујуће у својој ненадној остављености и невиделици. Право је чудо како је њолика њравуљина-узвијојла ижђикала, кујине и вињаје сљеле се у славолуке који као да ми се рујају и чикају ме, жарено њи њољубим, а истрјебио сам их њрошле њогине у истро вријеме.* Мислио је док се грбио над тупом косом, бришући леден зној са чела који га је пробијао, не од кошње, већ од сипње у прсима, грудних клешта, и муке неке којој није знао родитеље и отацбину. И није могао речима исказати ту гркавицу која му се око срца склупчала и непце влажила.

Онако повијен над старим, расклиманим косиштем, мршав, ситан и онизак, личио је на џиновског кукца који се запетљао и смалаксао у травној шуми. Окренут леђима разровашеном макадамском путу над којим је зинуло змијалиште вињага, заглушен љутим, неравноправним бојем коровског ђикљиша и крезаве косе, није ни опазио да је полицијско возило споро клизило узбрдицом, и тек кад је замицало тамо горе, пред удолицом, спазио га, јер му је допало у видно поље, где ће се онај ухода скотурати до последње куће уврх села, у пусто двориште домаћина Микана Мачка, који се први и једини вратио из избеглиштва.

Аха, сџијли сџе!, изговорио је у себи, и испљунуо сукрвичасту громуљицу.

И нагао сам вам се! Само да знаџе како сам вам се нагао! – јаче је замахнуо косом, чији се затубасти вршак забио у остатак младог пања закривеног земљом.

Оно возило ускоро се вратило, клизећи до главног друма, у дну бившег насеља, који води до П., да би потом у повратку сасвим успорило, по мери чељадећег корака.

Микан вам је све рекао, шћо вас је занимало, ђа и више од шћоја, мрсио је себи у знојаву, чекињаству браду која је подрхтавала.

Таман кад је започео да квасилицом, опрезно превлачи с обје стране затупљене оштрице, намеран да зачакмачи брусом и истањи сечивну линију, из оног возила које је застало, не гасећи мотор, искорачио је висок, крупан човек, са некаквом рашчијаном свеском под мишком.

Јеси ли шћи? – и расловчио је из оне купусаре име човека у дворишту, који му је био окренут леђима.

Прозвани је ћутао, можда смишљено, са ниподаштавањем, или ће пре бити да није чуо, јер брус је већ увелико балио и цмакао се бестидно са оном крезубачом.

Ало, шћеби говорим!, зачуло се са исте стране, и као хладан ветруљак запахнуло устајали ваздух.

Онај који ову бабускару назубљује и усџаљује, шћај је чије си име казао!, рекао је мирно косац, и преко рамена погледао очекиваног намерника.

Тражили смо шће већ два ђуша. Шћо се ниси јавио сусједима кад си ђолазио шћамо... шћим својима?, обрецнуо се полицајац.

Сусједима?! Мојим сусједима! Којим сусједима?... А, ђа да, како се нисам намах сје-шћио!, окренуо се лено косац, прислонио алатљики уз посрнулу ограду, и као да показује какво пољско обиље, раширио кратке, сувоњаве руке:

Поћледајшће моје нове сусјеге! Гледнидер како су се ђремандурили, ђрерушили! Ма ни некадашњи аустријски ухода, ни онај, како се зове... Пецијин хајдук, ни Тишћини угбаши нису им равни! И ђоћледајде, дикане, како су израсли! Ушћекли небу ђод облаке! А неки су се, свешће ми царице визанћијске и оноја крсћа, како је знао рећи мој ђраћед Миљкан, и смањили, да их више и не видиш. И ђосакривали се у оно жбуње и ђравушћину, ђа ошћуд ђвире ко да се нечеја ђлаше. Не знам само чеја и која! Ко да је нека сила овуда ђро-шћушћњала, ђа још не јењава одјек њене орћије. Ви сћће чувари државе, ви би морали зна-шћи о чему се оће ради.

Из возила је изашао и други полицајац који је дотле нервозно седео у знојној купки, ослоњен лактом о рам отвореног прозорчета у вратима. Сад су обојица немо слушали, не покушавајући да прекину разглагољеног човека који је у њиховим папирима био заведен под именом Јосиф Свјетлица. Наслутивши, можда, ту бојазан државних стражара, овај је изашао из дворишта, и наставио у истом жару:

Ено, види у дворишћу и воћњаку ђокојној Дане Вујчића, (умро је, сирошћан, у сабирном ценћпру у Прићревици), са ваше десне сћране, моја сусјега који је надвисио све око себе! И лијеску и базју, кућину и шћџак, ђлоћњу и шћрњину, шанћелију и јабуку, и... и... И шћљиве, замисли, а нико шћо ни у сну није мојао да ђредвиди! Еј, шћљиву ђрерасћи! Ову воћку, или дрво, како се узме, које је у свачијим очима оће било и највише и најбоље и највриједније и... и... И кад је била најнижа расћом, шћад је била највећа! То се никад није сјекло за оћријев, као ни шћрешња шћо се није ваћри ђредавала. Јер се шћо смаћрало за велики ћријех. Чекало се да ђрирода учини своје, да сасвим ороне и исћрули. Ко чељаде... А... а... а ђоћледајшће, са лијеве сћране, моја комшу на кућишћу Милије Грујића! Тој ђоднебесника! Како се само шћај осилио и одмећнуо! Ко да ђркоси, брашће, и оку и шумару, и дрвосјечи, и оцу Боју и Свешћом Пећру! Ма није му раван ни онај славонски харам-

баша и комиџа, ви би му морали знаџи име. Види како је кроз кућу љробио и кровну каџу Боју на виђење љоказао! Ааа доооље мало ниже... е... е – и Јосиф Свјетлица се загрцнуо, као да му је ваздуха понестало, пресамито се у пасу и сегнуо дрхтавом руком у џеп на кошуљи одакле је извадио некакву справицу коју је журно, халапљиво стрпао у широм отворена уста, и после неколико тренутака дошао до даха, да би наставио:

Велим, доље мало ниже, видигер мојих кочољерних сусједа како су се искуџили и уорџачили, све збијени једни до друџих. Маскирани џрмљем ко некада Тиџини војници на вјежби „Слобода 78“! Ено их љоробили кућишџа Таџића, Крајчиновића, Додоша, Дмиџровића, Галића, Гаџића, Галијаша, Тркуља, Миочиновића, Мачака... Приџи се џамо више не може, ниџи расџознаџи џдје је била кућа, џдје шџала, џдје сџоџови сијена и дјеџелине, џдје амбари, џдје свињац, кокошињац, џдје је био исџок, џдје се Боју молило, џдје је сунце залазило, џдје... Хмм, јој, јој – шкргутао је зубима као да меље зрна кукурузна – да се мене џиџа, да је љо моме, све бих ја џе огмеџнике, џу дошљачад, џај дивљџи накоџ, џај Земљин сврабеж, љо краџком љосџуџу! Пилу љод џузицу, сјекиром љо џњаџима, ужеџом љо враџу! Па џаџ-џаџ, ља з-з, ља крк-крк, ља др-др-др... ља...

Полицијско возило ужурбано се спуштало ка главном друму за П. Иза њега, на педесетак метара, клатио се онај страшни џелат са пилом, сјекиром и ужетом у једној руци, док је кажипрстом друге упирао лево и десно, као да нишани, и викао:

Па џаџ-џаџ, ља з-з, ља крк-крк, ља др-др, ља з-з, ља џаџ-џаџ, ља...